

людини в художніх цінностях, необхідність в осягненні або творенні мистецьких явищ.

До структури художнього інтересу входять: продуктивний художній інтерес, репродуктивний художній інтерес освоєння мистецтва, художньо-дослідницький або художньо-критичний інтерес, інтерес в збереженні і відновленні художніх цінностей, потреба саморозвитку і самовиробництва мистецтва, художньо-педагогічний, безпосередній і опосередкований (непрямі художні потреби).

Перспективами подальшого дослідження є виявлення ефективних умов формування художнього інтересу в практиці загальноосвітньої школи.

Список використаних джерел

1. Выготский Л.С. Психология искусства / Лев Семенович Выготский. – Минск: Современное слово, 1998. – 480 с.
2. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: [навчальний посібник] / Оксана Петрівна Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
3. Семашко А.Н. Художественные потребности и их развитие у молодежи / Александр Николаевич Семашко. – К.: Вища школа, 1977. – 157 с.

*Л.Яценко, доцент,
Переяслав-Хмельницький
ДПУ*

ВЗАЄМОДІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ШКОЛИ З БАТЬКАМИ: ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД

У статті розглядається проблема організації виховного процесу старшокласників загальноосвітньої школи з урахуванням гендерного підходу, який здійснюється завдяки співпраці соціального педагога школи та батьків.

Ключові слова: гендер, гендерне виховання, гендерний підхід, гендерна рівність, гендерна освіта, соціальний педагог, старшокласники, батьки.

В статье рассматривается проблема организации воспитательного процесса старшекласников общеобразовательной школы с учетом гендерного подхода базирующегося на взаимодействии социального педагога школы и родителей.

Ключевые слова: гендер, гендерное воспитание, гендерный подход, гендерная равенство, гендерное образование, социальный педагог, старшекласники, родители.

In this article are considered the problems of organization of senior's educational process based on the gender approach at comprehensive school, which is realized because of cooperation between school social teacher and parents.

Key words: gender, gender upbringing, gender approach, gender equality, gender education, social teacher, senior pupils, parents.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства гендерне виховання молоді є одним із важливих завдань загальноосвітньої школи. Гармонізація взаємин у час розбудови української освіти, яка інтегрується в загальноєвропейський освітній простір, – це новий, перспективний, безконфліктний шлях демократичного суспільства, що ставить Україну в ряд цивілізованих країн світу [1, с. 3].

Дотримання принципу рівностей статей у соціальному, економічному, політичному житті суспільства гарантують підтримку гідності кожної людини незалежно від статі.

Розділ соціальної педагогіки, що вивчає гендерні питання, є новим напрямком педагогічної науки.

Як свідчить теоретичний аналіз досліджень з гендерної проблематики (Т.Зелінська, О.Кікінежді, О.Кізь, І.Кльоцина, В.Кравець, Л.Смоляр, Т.Титаренко, О.Ярош та ін.), в основу всіх досліджень покладено провідну ідею – ідею гендерної рівності. У контексті гендерної рівності розглядаються важливі педагогічні аспекти, а саме: гендерна освіта, гендерне виховання та гендерні відносини, які повинні стати теоретичною основою професійної підготовки спеціалістів соціальної сфери.

Порушення питань гендерної рівності, руйнування статевих стереотипів про жінку як другорядну особу – істотна ознака сучасності, тенденція до гармонізації стосунків між жінками і чоловіками, основи якої закладено й сформовано ООН та Радою Європи [1, с. 3].

Так, у 1946 році була створена спеціальна Комісія ООН із статусу жінки, що завдання якої полягало в захисті політичних, економічних та соціальних прав жінок. Загальна Декларація Прав Людини, прийнята в 1948 році, підтвердила принцип рівності прав і свобод для всіх людей, незалежно від статі. У 1979 році Генеральною Асамблеєю ООН була прийнята Конвенція «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок», положення якої у 1980 році були ратифіковані Україною. IV Пекінська Конференція зі становища жінок стала найважливішою подією 90-х років ХХ століття. Пекінська

декларація та Платформа дій, які були одночасно прийняті на Четвертій світовій конференції представницями з 189 країн, відобразили нові міжнародні зобов'язання щодо забезпечення рівності, розвитку та миру для всіх жінок. Ці проблеми набули затвердження законодавчих та нормотворчих актах України. У 1996 році нова Конституція України закріпила принципи рівності, прав і свобод людини незалежно від статі (ст. 24, 36, 38). У наступному 1997 році Кабінетом міністрів України було затверджено «Національний план дій щодо поліпшення становища жінок та підвищення їх ролі у суспільстві» на 1997-2000 роки. Надаючи особливого значення ролі сім'ї та жінок у політичному, економічному, соціальному, історичному і культурному розвитку України, вважаючи формування державної політики стосовно сім'ї та жінок одним із пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, прагнучи до поліпшення демографічної ситуації, забезпечення реалізації сім'єю своїх функцій, а також створення правових, соціально-політичних та соціально-економічних умов для поліпшення становища сім'ї та жінок, підвищення їхньої ролі у суспільстві, найповнішого розкриття їхніх інтелектуальних, духовних і творчих можливостей, Верховна Рада України 5 березня 1999 року прийняла Декларацію про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок (№ 475-XIV) [49]. У 2001 р. Президент України підписав Указ «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні» (25 квітня 2001 року N 283/2001). В 2000 році відбулася Спеціальна сесія Генеральної Асамблеї ООН, на якій був прийнятий документ «Жінки в 2000 році: рівність між чоловіками та жінками, розвиток та мир в XXI столітті», тоді ж керівництво України розпочало підготовку проекту Національної програми підвищення статусу жінки в суспільстві та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001-2005 роки. Верховною Радою України в 2004 році проведені Парламентські слухання, на яких розглядалося питання виконання цього плану.

Важливо відзначити Постанову Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року «Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на всесвітньому саміті зі сталого розвитку на 2003-2015 роки».

Ці документи стали передумовою активізації наукових досліджень з проблем гендеру, автори яких звертаються до визначення понятійного апарату, аналізу основних його складових.

Гендер (за означенням ООН) – поняття, що характеризує стосунки між жінками і чоловіками на основі соціальних ролей, які приписуються кожній статі. Гендер – складне поняття, багатоаспектний зміст якого вивчається в системі «gender studies» (гендерних досліджень).

Гендерна рівність – це рівність жінок і чоловіків у можливостях соціального життя та самореалізації. Тобто, гендерна рівність – це не тільки рівність статей, а й рівність використання особистісного потенціалу кожної людини незалежно від статі.

Так, керівник Програми рівних можливостей ПРООН в Україні Л.Кобелянська наголошує на тому, що сучасне українське суспільство, його розвиток, стабільність та перспективи тісно пов'язані із загальним розвитком особистості з огляду на її гендерні особливості. Це зумовлено тим, що соціально-економічні зміни, характерні для сучасного українського суспільства, супроводжуються змінами усталених стереотипів та цінностей взаємовідносин і потребують створення стійкої системи отримання знань з питань гендеру, тобто системи гендерної освіти [2, с. 139]

Гендерна освіта – це процес засвоєння гендерних знань, гендерне навчання.

Гендерне виховання – це цілеспрямований, організований і керований процес формування соціокультурних механізмів конструювання чоловічих і жіночих ролей, поведінки, діяльності та психологічних характеристик особистості, запропонованих суспільством своїм громадянам залежно від їхньої біологічної статі. Конструювання процесу гендерного виховання відбувається на основі аналізу моделей гендерних взаємовідносин, що розвиваються і трансформуються в сучасному суспільстві.

Проблема гендерного виховання привертає все більшу увагу педагогів, психологів, науковців, які намагаються з'ясувати механізми виникнення статевих та гендерних ролей, стереотипів поведінки, що традиційно асоціюється з жіночою або чоловічою соціальною функцією. У сучасних наукових колах не існує єдиних підходів щодо визначення поняття «гендерне виховання», але всі існуючі трактування зводяться до виховання особистості, завдяки створення умов для

формування егалітарної свідомості, вільної від гендерних стереотипів і відповідальної за свої міжособистісні взаємини в соціумі.

Метою статті є теоретичне обґрунтування взаємодії соціального педагога школи і батьків у гендерному вихованні старшокласників.

Школа і сім'я є головними впливовими агентами виховного процесу. Допмагаючи і доповнюючи одна одну, вони створюють систему, яка діє цілеспрямовано і послідовно.

У сім'ї і школі відбувається розвиток і становлення особистості дитини. У цей час необхідно сформувати у майбутніх громадян України основ гендерної культури, гендерної освіченості, поступово руйнуючи укорінені у свідомості людей гендерні стереотипи, що чоловіча стать є домінуючою у суспільстві. Врахування гендерного чинника у вихованні дитини педагогами й батьками сприятиме розвитку гармонійного українського суспільства, вільного від упередженого ставлення до представників обох статей.

Батьки відіграють вирішальну роль у забезпеченні освіти своїх дітей, а педагоги мають відігравати вирішальну посередницьку роль у процесі залучення батьків до навчання їхніх дітей.

В основу взаємодії сім'ї і школи доцільним є використати контакти соціального педагога і батьків, їх активний діалог, взаємопідтримку у використанні гендерного підходу у навчально-виховному процесі.

Така взаємодія може бути успішною за умови, якщо виховна діяльність батьків і соціального педагога набуватиме ролі союзників. Це сприятиме кращому пізнанню особистості дитини, створить можливості побачити її у різних ситуаціях, що є передумовою кращого розуміння юнаків і дівчат у гендерному вимірі, визначатиме простір їхнього розвитку, формування ціннісних орієнтацій, подолання негативних проявів у поведінці з представниками протилежної статі.

Основними напрями роботи школи з сім'єю є:

1. Співпраця батьків, соціальних педагогів, учителів з питань гендерного виховання.
2. Визначення шляхів удосконалення змісту та форм здійснення гендерного виховання.
3. Організація роботи з підвищення педагогічної культури сімей, що базується на поєднанні форм і методів диференційованої групової та індивідуальної діяльності.

4. Виявлення та використання позитивного досвіду гендерного виховання юнаків і дівчат у сім'ї.

Основними формами реалізації можна визначити нетрадиційні форми спілкування та активні форми роботи, які сприяють становленню батьків як активного суб'єкта творчого педагогічного пошуку та глибокому усвідомленню ними проблем всебічного розвитку і виховання дітей.

Робота з гендерного виховання повинна базуватися на загальних рекомендаціях та вимогах, наявних у педагогічній літературі, дотримання яких має на меті підвищити ефективність співробітництва соціального педагога з батьками:

1. Зняття напруги, недовіри з боку батьків до соціального педагога, налагодження ширих доброзичливих взаємин;

2. Забезпечення усвідомлення батьками необхідності підвищення власного педагогічного рівня;

3. Спеціально організованої роботи з підвищення педагогічного рівня батьків та розширення їх знань з проблем гендерного виховання дітей у сім'ї;

4. Залучення батьків до активної співпраці з педагогами, роботи з учнями з питань гендерної освіти та виховання.

Завдяки тісній співпраці соціального педагога та сім'ї, батьки мають змогу навчитися:

- створювати довкілля, яке б сприяло ефективності навчально-виховного процесу;
- ефективно спілкуватися зі своїми дітьми;
- змінювати і модифікувати свою поведінку в залежності від ситуації;
- конструктивно реагувати на складні життєві ситуації за участю їхніх дітей.

Водночас, як засвідчує практика, батьківська сім'я не завжди готова створити необхідні умови для гендерного виховання через брак необхідних знань або небажання розв'язувати ці проблеми. Іншими словами, низький рівень педагогічної освіти значної частини батьків є гострою соціальною проблемою.

У роботі з батьками соціальний педагог ставить такі завдання: допомогти батькам усвідомити значимість гендерного виховання; викликати інтерес до знань з питань гендеру, необхідних у сімейному

вихованні; сформувати вміння та навички використання набутих знань у практиці сімейних взаємин.

Під час лекцій, бесід батьки не повинні залишатися пасивними слухачами, а залучатися до обговорення запропонованого їхній увазі змісту. Наприклад, тема лекції «Стосунки між батьками – основа сімейних взаємовідносин і їх роль у формуванні особистості», в ході якої можна поставити такі запитання:

На чому ґрунтуються відносини між подружжям?

Які труднощі виникають у стосунках між чоловіком (жінкою) з дітьми у вашій сім'ї?

Чи є поведінка і взаємовідносини подружжя основним засобом сімейного виховання? Чи стосується це вашої сім'ї?

Як свідчать результати наукових спостережень, досить популярною серед батьків є практична форма роботи, в процесі якої застосовуються різноманітні методи: диспути, дискусії, зустрічі за «круглим столом», презентації матеріалів журналів та книг про гендерне виховання, читацькі конференції, рольові ігри, випуски тематичних газет: наприклад, «Я і моя сім'я», прес релізи: «Сучасні батьки й сучасні діти», «Один день із життя однієї сім'ї», «Чи знаємо ми один одного» та ін., розробки індивідуальних рекомендацій з питань виховання тощо. На практичних заняттях є можливість викликати у батьків інтерес до питань гендерного виховання дітей, показати складність і неоднозначність розвитку індивідуальностей різної статі, продемонструвати залежність формування рис мужності та жіночності дітей від характеру виконання батьками традиційних гендерних ролей.

Одним із методів активного навчання є використання рольових ігор. Застосування цієї форми роботи, особливо на початкових етапах, вимагає додаткових зусиль, підвищеної уваги, щоб зацікавити та забезпечити активну участь батьків.

Методика проведення рольових ігор включає такі складові:

1. Оголошення теми і мети заняття. Ознайомлення з сюжетом гри, настанова вчителя, актуалізація знань батьків.
2. Розподіл ролей (на кожен сюжет необхідно визначити одну групу батьків).
3. Власне гра (розігрування сюжету, спостереження за мімікою та реакцією учасників).

4. Колективний аналіз гри (проаналізувати обрані варіанти дій, визначити їх доцільність, зробити висновки про можливі впливи кожного варіанту дій на подальші вчинки).
5. Підведення підсумків (визначити позитивні і негативні моменти гри).
6. Співпраця соціального педагога школи та батьків можлива у поєднанні колективної та індивідуальної форм роботи.

Індивідуальна робота з батьками дозволяє уважно вивчити їх індивідуальні особливості, педагогічні можливості, здійснювати цілеспрямований вплив на процес самовдосконалення та самовиховання батьків і учнів; виявити об'єктивні причини помилок виховання дітей у сім'ї.

В організації індивідуального підходу в роботі з батьками необхідно дотримуватися конкретних рекомендацій:

- психологічна готовність батьків до зустрічі з соціальним педагогом;
- ніколи не починати розмову про негативні фактори поведінки і навчання дитини, а обов'язково підкреслити позитивні моменти її особистості;
- уважно, терпляче вислуховувати всі сумніви, зауваження, заперечення батьків;
- відзначати позитивні зрушення у вихованні дитини, тактовно вказувати на помилки, давати обґрунтовані поради з різних проблем;
- зміцнювати віру батьків у ефективність виховної роботи за умови взаємодії сім'ї і школи.

Груповими формами роботи є загальношкільні та класні збори, організація тематичних виставок, вечорів, конференцій тощо, проблематика яких торкається розуміння питання гендерної рівності, формування культури гендерних відносин юнаків і дівчат у тісному поєднанні з їхньою підготовкою до подальшого дорослого життя.

Використання цих форм роботи сприяє не тільки вдосконаленню педагогічної культури батьків, а й надає можливості створювати сприятливі умови для сімейного гендерного виховання особистості.

Значне місце в роботі посідають рекомендації стосовно педагогічної самоосвіти батьків, завданням практичного змісту, що

дозволяє батькам освоювати прийоми виховної дії на юнаків і дівчат. Такі форми роботи допомагають:

- підібрати для батьків відповідну педагогічну і психологічну літературу з проблем гендеру, гендерного виховання;
- систематично залучати батьків до відвідування занять з метою набуття навичок оцінки розвитку пізнавальних здібностей учнів;
- звернути увагу батьків на необхідність спостерігати за власними відносинами в сім'ї та відносинами дітей, аналізувати їх з точки зору гендерного підходу;
- націлити батьків на створення в сім'ях ситуацій, які б вимагали гендерного підходу до їх вирішення.

Цікавою і корисною формою роботи з батьками у контексті активізації діяльності сім'ї у гендерному вихованні є заняття, теми яких пропонують самі учні.

Висновок. Такий підхід щодо вирішення поставлених завдань забезпечує розвиток особистісних якостей, свідоме засвоєння знань і вмінь, їх використання в повсякденному житті. Гендерний підхід в роботі соціального педагога потребує усвідомлення як понятійного апарату: гендерної рівності, гендерної культури, гендерної освіти, гендерного навчання, гендерного виховання, гендерних відносин, так і обґрунтування організаційно-педагогічних форм роботи та їх практичну реалізацію.

Список використаних джерел

1. Гендерні аспекти: сучасний вимір // Психолог. – 2005. – № 9. – С.3-6.
2. Кобелянська Л. Розвиток гендерної освіти в Україні в контексті сучасних соціально-політичних перетворень // Гендер: реалії та перспективи в українському суспільстві: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 11 – 13 грудня 2003 р.). – К.: ПЦ «Фоліант», 2003. – С. 139-142.
3. Хрисанова С.Ф. Словарь гендерных терминов /С.Ф.Хрисанова – Х.: САБО-ЛТД, 2002. – 100 с.